

San Gimignano

5

Want eensklaps overvalt mij nu, als een beklemming, een onrust, die mij niet meer vrijgeeft, de stilte: de vredige weelde van het landschap, het kalme, kleine levensgebeuren der dagen hier. Op de oude scheeve piazza della Cisterna gaat maar weinig om, en dat weinige is altijd nog hetzelfde. Een paar maal daags arriveert er de autobus uit Poggibonsi (zonder dat dit iets aan de stilte toevoegt, of ontnaemt), en een zeldzame keer stopt er een geruischlooze, grijs-bestofte luxe-auto met kostbare toeristen, die even (binnen de begrensde mogelijkheden) uitgebreid en conscientieus dineeren, daarna even, vluchtig en niet-conscientieus, wat pleintjes bezichtigen, en vervolgens weer (conform eene op de handen gedragen kostbaarheid) spoorloos en geruischloos verdwijnen. Iederen dag zitten er twee vrouwtjes bij een groentestalletje waar men maar zelden een koopster ziet; iederen dag staat er het groepje mannen bij de kleine tabacchi op den hoek; iederen dag zitten er wat mannen (altijd dezelfde) in het onvriendelijk, kil en kaal café welks radio des middags werkelijk oorverdoovend door de brandende stilte van het pleintje krijscht. De weinige mannen in het café (leelijk, hol, hoog als een derde klas wachtlokaal in een dorpsstation) drinken niets, doen niets, zeggen niets (tenzij een enkele maal pro forma); ze kijken maar, wachten, luisteren, — en dit laatste zonder veel interesse. Ze slenteren langs de huizen, hangen wat rond in het café, vervelen zich, geeuwen, en slenteren na eenige oogenblikken weer verveeld, zoekend en doelloos verder: een komen en gaan in een afwezig, traag zich herhalend tempo. Alle dagen gedurende deze zomermaanden herhaalt zich dit onwerkelijke, werkeloze leven, eenzelve, droomerig, als de kabbelende golfslag van 'n kreek tegen den oever. Tegen de vijftig schijnt hun levenskracht verschrompeld; ook hun overmoed, die, zorgeloos, zoo ontembaar scheen. Het is nutteloos verloren gegaan; het heeft zichzelf aan niets gerealiseerd. Het is triest als een armzalig, onherroepelijk verpauperen. De gebaren der ouderen worden stiller. Onrustiger? gekwelder? wijzer? Is het een berusten bij wat onvervuld bleef? Een vermoeid, ontmoedigd afwijzen van wat toch nutteloos zal blijken? Een doordrenkt worden, weerloos, van deze onwerkelijke stilte? Het slot schijnt een mengeling van vriendelijke, geresigneerde gemoedelijkheid en een vereenzaamd, onuitwischbaar restant van aangeboren noblesse.

Midden op de oude, scheeve piazza della Cisterna staat een

middeleeuwsche put. Zonder water? Verdroogd? In ieder geval doelloos: sedert lang overbodig. Een schoon ornament, maar precies zoo zinloos geworden als de trotsche vestingstorens van San Gimignano. Het is alles een restant. Waarbinnen het levensgebeuren klein en smal beweegt, en elke levenskracht onbruikbaar werd.

Plotseling gevoelt men heel den ouderdom van San Gimignano. Het is enkel verleden waaraan niemand meer deel heeft.

Van de daken strijken de witte duiven op het marktpleintje, op de dwarsbalk boven de diepe schacht van de put. Het is liefelijk en rustig, als men veel vergeten kan. De zon omtoovert een dag lang het grauw der oude huizen met een fonkelend bedrog, maar in den avond zijn de steenen grauw, somber, doodsch, oud, vele, vele eeuwen oud.

En telkens, waar ik ook liep, verscheen die kleine, eenigszins gedrongen, krachtige en donkere gestalte met zijn jachtcostuum, zijn hooge rijglaarzen en bergstok. Als hij niet was waar ik kwam, verscheen hij waar ik was. En overal kwam hij slechts om even stil te staan, rond te kijken, en niets te zien. Soms leunde hij even op zijn stok, zwaaide er eenige malen mee rond, maar dadelijk daarna klemde hij hem horizontaal tusschen zijn rug en de spierbundels van zijn armen. Hij rekte zich, spande (met iets bedachtzaam) zijn borstkas. Langzaam, afwezig wipte hij daarbij op zijn voeten, van zijn hakken op zijn teenen, van zijn teenen op zijn hakken. Hij sprak met niemand, en niemand sprak met hem, zelfs niet de weinige woorden die men hier onderling wisselt. Als hij rondzag krulde hij zijn bovenlip op, hetgeen de uitdrukking van zijn gezicht meer iets eenzelvigs dan hooghartigs gaf. Waaraan dacht hij? Waarnaar luisterde hij? Ontweek men hem? Vreesde men hem? Vreesde men zijn onrust, zijn hatelijke onrust? — Op een middag trof ik hem buiten de muren van de stad; hij verschrikte met de punt van zijn bergstok twee hagedisjes. Sarde hij deze schichtige diertjes van licht en hitte? In ieder geval deed hij het met een gebaar dat van geen sarren scheen te weten.

Op een avond, alleen gezeten in de loggia van het hotel en genietend van den milden Toscaanschen avond-vrede, hoorde ik, hoe er plotseling ergens in de huizen beneden mij een vrouwestem begon te zingen, een langzaam, helder zingen, melodius en een-tonig als een gregoriaansch gezang. Er klonk zooveel heimwee in deze eenzame stem, waarrond de stilte van heel den avond hoorbaar scheen te worden, dat het was alsof heel de aarde naar dit helder en verloren zingen luisterde.

Ik wist niet wat mij het meest ontroerde, het luisteren van dezen avond, of de zuiverheid, de vrede, de stille ernst, waarmede deze stem zich, licht en smartelijk, loszong van een nuttelooze vergankelijkheid.

Maar wellicht is toch niets zoo openbarend als het luisteren dezer menschen. Nooit zag ik vrouwen met zoo gespannen aandacht luisteren naar den priester als hier des Zondags tijdens de preek de oude vrouwtjes met hun doorgroefde, kommervolle gezichten. — Toch geloof ik niet, dat deze priester veel meer zei dan men overal elders kan hooren. (Mij althans kwamen accent en gebaren vrij bekend — en verjaard — voor.)

Ik heb ook de mannen zien luisteren: enkele uren later, op het pleintje vóór de kerk (wat daarbinnen gebeurde had niet bepaald hun interesse gehad). Een man, die van de bergen kwam, speelde er op een korte, houten herdersfluit. Ik hoorde plotseling heel de ondempbare stilte der bergen. Het was een aldoor wild, hartstochtelijk, eentonig, angstaanjagend zichzelf herhalen; wervelend, en tegelijk strak, scherp, helder; hard, en tegelijk onuitsprekelijk smartelijk, verlaten; hartstochtelijk, en toch zonder dat hij eraan scheen deel te nemen (gelijk de vingers die moeiteloos, als in trance, over de fluit dansten). Het scheen eindeloos te kunnen voortduren. Soms herinnerde het mij aan het schelle, eentonige zingen van een arabische jongensstem aan den rand van een woestijn: een groot, menschelijk en verlaten geluid (een schreeuw) in de drooge, onbewegelijke hitte van een schroeiende woestijnzon.

Voet voor voet bewoog de man zich vooruit. De borende oogen in het licht gebogen hoofd zagen niemand. Achter hem volgde, voet voor voet, een tweede die hem accompaneerde met het doffe stooten op den harden gestampten rotsgrond van een stok, waaraan lichte belletjes klonken.

Langzaam bewogen de omstanders mee, zonder het te weten, gebannen in de huiveringwekkende betoovering van dit schelle en bezeten fluiten met het dof gestamp, het langzaam, frenetiek en bezwerend gestamp op den grond van den stok die de lichte belletjes schudde.

Hiernaar luisterden de mannen; en zij luisterden zooals ik nooit mannen heb zien luisteren.

Op een middag kwam er een onweer opzetten. Ik sloeg het gade vanaf de loggia in het hotel. Een gore, grauwe lucht verwoestte plotseling en vijandig het heldere licht; een gore, duistere grauwe

schoof laag en snel over de heuvelruggen nader, vulde de ravijnen die zich als een voor een donker en woedend ópkromden. De heuvelruggen schenen aaneen te schuiven: tot een dreigend bewogen geweld dat woedend en onhoorbaar loeide.

Maar nog dienzelfden avond lag San Gimignano weer verloren en gevangen in zijn onwezenlijken vrede. Als een abrupt afgebroken stuk historie dat eeuwen vergeten werd. Als een geïsoleerd eiland in de bewogenheid der eeuwen waar het geen opdracht of bestemming meer vervullen mocht. En verloren, mijlen ver verloren lag het ook van het heden: geïsoleerd in de gevangenschap van een paradijselijk landschap: zon, stilte, vruchtbaarheid en rust. En gevangen in het kleine, kalme gebeuren der dagen dat elke levenskracht tot nutteloosheid doemt.

Is dit een volk, dat, na een prachtig verleden, nóg, áltijd nog behoefte heeft aan een heden? Het is een volk zónder heden. Het is, dagen, maanden, jaren, een volk van wachtenden, zoekenden, berustenden. Het schijnt, dwalend langs de trotsche muren van het voorbij, een volk van gekooïden. Het scheen, luisterend naar het fluitspel van dien Zondagochtend, een volk van getergden; een volk dat nóg, iederen dag opnieuw, een heden vóelt verlóren gaan (omdat het nooit zichzelf kon vergeten).

Toch is dit volk niet ontredderd, verworden, verwrongen. Hun gevoelens handhaafden zich, maar zonder hun innerlijk te verstoren, te verwringen, te ontwrichten. Hun wezen bleef onvertroebeld en ongerept als het licht en de lucide rust van het landschap om hen heen. Hun laatste woord is een woord van gelatenheid. Gelijk deze het schoonst gestalte kreeg in het lichte, smartelijke zingen van die vrouwestem door de avond-stilte; en het aandoenlijkst in dat oude sjouwertje dat dien laatsten ochtend onze koffers naar de autobus droeg. Zijn glimlachje, zijn armoede, zijn bereidwilligheid, zijn sjouwen (en weer terugsjouwen om iets te halen dat vergeten was), zijn vriendelijkheid die niets vroeg en ons de wereld welke wij (eindelijk weer) tegemoet gingen, zonder nijd gunde, zal ik een leven lang niet vergeten. Hij lachte ons met zijn glundere oogjes na alsof wij zijn kinderen waren: wier jeugd en onrust hij wel begreep!

Hij is mijn laatste onrust geworden....

Vaak reizen wij om het heden te ontkomen, maar niets beklemde mij zoozeer als deze stad waar ik geen heden vond. Alleen de wijsheid eener gelatenheid die ik steeds, als een nederlaag, gevréésd heb.

HENRI BRUNING